

# חינוך לחיים

## פרשת קדושים

הגמ' בבידה דף ל מביאה – למה הוולד דומה במצי' אמו? לפנקס מקופל ומונח וכו' וכיוון שיצא לאוויר העולם, נפתח הסתום ונסתם הפתוח וכו'. כך ראו חכמי התלמוד את האדם עוד בטרם בא לעולם. הוא כ"פנקס שמקופל ומונח" – רק כאשר יולד עתיד הפנקס להפתח, ובכל יום ויום יימלאו דפיו. האדם, במעשיו ובהליכותיו, "יכתוב" את דפי פנקס החיים שלו – "וכל מעשיך בספר נכתבים". בינתיים, בעוד העובר במצי' איו, הרי מקופל הפנקס, ומונח סגור. מה ייכתב בו? זאת עדיין אין איש יודע רק בסוף ימיו של האדם יהיה הפנקס מלא מדף אל דף. פנקסו של אדם אינו נשאר חלק!!! הוא הולך ומתמלא שורות צפופות. כל יום הדף שלו!!!

באחת מאמרותיו אומר ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל על הפס' "זה ספר תולדות האדם" – "חיי האדם דומים לספר. העמוד הראשון הוא יום הלידה, והעמוד האחרון הוא יום הפטירה, וכל יום מחיי האדם הוא דף מתוך אותו הספר, והאדם כותב וחותם במעשיו את תוכן הספר" – ומסיים בבקשה "אנא כתבו ספר יפה"!!! ידוע הסיפור על תלמיד שבא לרבו וביקש המלצה. לקח הרב גליון נייר גדול וכתב. כשפתח התלמיד ראה לתדהמתו שכתוב בפתח הגליון 2 אותיות מי ובסוף הגליון גם מי. הסביר לו הרב שזה ההמלצה הכי טובה... והסביר: האותיות מי שלמעלה הכוונה "מעשיך יקרבור" ואילו האותיות מי שלמטה הכוונה "מעשיך ירחקור" – כל מה שביניהם אתה תכתוב!!! הכל תלוי בך!!! כל החיים שלנו נעים בין 2 אותיות אלו – כל תפקידנו הוא – לכתוב את תוכן הגליון, למלא את הנייר החלק...

הטעות שבבזבוז ימי השחרות היא מצויה ונוראה כל כך, עד שבימי הזקנה האדם חסר כח רצון ויכולת פיסית להשתנות. אין אפשרות להתגבר כארי לעבודת הבורא. רק מי שהחל לעבוד את בוראו בימי בחורותיו, זוכה להתמיד בכך בימי זקנותו!!! רק אותו גבר שנשא עול בנעוריו, ימשיך לשאתו לכשיזקין. אולם מי שחי את ימי שחרותו חופשי מכל עול, לא יהיה מסוגל להתחיל לשאת על שכמו משא בערוב ימיו. אדם כזה עשוי להרגיש מיותר לעת שכזו – הרגשתו תהיה שהגיעו "ימים שאין לי בהם חפץ". החיים כבר לא מספקים לו את ההנאות שהורגל בהן, ושוב אין לו בשביל מה לחיות. במבט לאחור הוא נוכח, שכל חייו חלפו בלא שהשכיל לנצלם באופן מועיל. אולם כעת הוא כבר אינו מסוגל לשנות זאת...

רמז נפלא לדברים מצא הזוהר הקדוש בפרשתנו, לדעתו צו התורה "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך אני ה'" מצביע על התופעה ומתריע ממנה. מסביר הזוהר: כי "מפני שיבה" – לפני זמן השיבה, טרם תגיע למצב של שיבה, קום והתעורר, תתחיל לעבוד את בוראך בנערותך!! כך תזכה ליראה את ה' אלוקיך, ותהדר את זקנך (והדרת פני זקן) – ולא תבייש את שנות זקנותך כפי שאומרים החסידים ואנשי מעשה בשמחת בית השואבה "אשרי יולדתנו שלא ביישה את זקנותנו"

בפרקי אבות פ"ג כתוב "הנעור בלילה הרי זה מתחייב בנפשו". המדרש שמואל מסביר זאת בדרך מקורית שאין הכוונה לסכנות הגוף אלא לנשמה. "הנעור בלילה" – הוא אדם שכל חייו עוברים לריק. הוא אוכל, כדי שיהא לו כח לעבוד, ועובד, כדי שיהיה לו מה לאכול. וחוזר חלילה. חי חיים ריקניים, בלי תוכן ובלי נשמה. כך עוברים כל חייו, ורק לעת זקנה הוא נוכח, כי לא השיג מאומה בחייו, הנה - הדרך מתקרבת לסופה - ועם מה הוא מגיע? כעת הוא מתחיל לעשות חשבון נפש, וחש שעליו להכין צידה לדרך, להתחיל להתפלל וללמוד. אכן, אלו מחשבות טובות ורצונות נעלים, אלא שפעמים רבות הוא נזכר מאוחר מדי. כבר אין לו את הכוחות הפיזיים, הוא חסר אף את הכוחות הנפשיים הדרושים לשינוי קיצוני באורחות חייו, יתכן שהוא כבר איחר את הרכבת... איש כזה אומר המדרש שמואל נקרא ה"נעור בלילה". הגיל הצעיר הוא תקופת הבוקר של החיים, עת לבלוב והפריחה. גיל הביניים נחשב כתקופת הצהרים. האדם נמצא בשיא כוחו ויכולותיו. לאחר מכן מגיע גיל הזקנה, הזמן בו נוטים צללי הערב, הלילה – הסוף מתקרב. אדם שבגיל הזקנה נזכר, שעברו עליו כל חייו ואין באמתחתו שום דבר רוחני מתעורר שלא כדרך בני האדם המתעוררים בשעת בוקר, אלא בלילה, כשכבר מאוחר... לכן אומר התנא – מי ש"נעור בלילה", התעורר מתרדמתו הרוחנית רק בערוב ימיו, הרי זה מתחייב בנפשו.

בברכת יוצר אנו אומרים – 'אדון עוזנו, צור משגבנו, מגן ישענו, משגב בעדינו' אומר הגאון שמחולק ל-4 תקופות בחיי האדם – אדון עוזנו- ילדות. צור משגבנו- הבחרות, (שמגיע לעצם גבורותו ואז הקב"ה צור למשגב שלו). בתקופת השחרות עליו לפרנס את משפחתו וזקוק לישועה ואז הקב"ה הוא 'מגן ישענו' ובזקנה הגוף הולך ונחלש וזקוק לחיזוק – 'משגב בעדינו'. ועל זה אנו מתפללים להכיר בכל שלב בחיינו את עזרת ה'.

"כי ישנו תקופת עלומים" – כותב גאון החינוך האדמו"ר מפיאסצנא הי"ד בספרו חובת התלמידים – "שמוכשר האיש בהן יותר להתלהב, וישנן תקופות זקנים יותר שמוכשר להתענג בהן יותר מנועם עליו... לכן אם משכים האיש בנערותו לעבוד את ה'... ולהוציא את כל הכשרות נפשו לעבודתו אז כולן תקבענה בו, ולעת זקנתו תהיה עבודתו מין כלילת יופי, שכל הגוונים והצורות מתקופותיו השונות בה מתראות. אבל אם יאחר להתרגל בה, אף אם יגיע לה תקופותיו אשר עבד - תחסרנה לו"

כולנו תקווה שנזכה בעזרת ה' לימים שבהם תהיה עבודתנו "מין כלילת יופי, שכל הגוונים והצורות מתקופות שונות בה מתראות"

(בנועם שיח)

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

# חינוך לחיים

## פרשת קדושים

"איש אמו ואביו תיראו" – כמה תובנות חינוכיות במצווה זו :

א. מצווה זו מכונה בפסיקתא רבתי 'חמורה שבחמורות' ובקידושין אמרו חז"ל שר' יוחנן שהתייתם מינקותו מאב ואם השתבח בעצמו שלא ראה את אביו ואמו מעולם 'אשרי מי שלא חמאן' ומפרש רש"י שאי אפשר לקיים כבודם כל הצורך והוא נענש עליהם' ובספר חרדים כתב 'איש אמו ואביו תיראו, מפני צווי השם ידמה אותם בעיניו כמלך ומלכה, ויפחד וירעד מאוד מלעבור על רצונם. כל אשר יצוו שניהם או אחד מהם יהיה הדבר בעיניו גבר מלך ושלטון, לא יטה ימין ושמאל'.

ב. אפילו שנראה שהיא מצווה בין אדם לחבירו אך אינו כן. אומר המשך חכמה במקום 'בכבוד אביו ואמו יש מה שנוגע לאדם למקום, וזה הרגש דק. כי כל מוסדות הקבלה מהר סיני היא הקבלה הנאמנה ונתנה למשה מסיני, ומסורה דור אחר דור לזרעם אחריהם, והודיעו בני בני בניהם יום אשר עמדו בחורב, וכן עד העולם. לכן כאשר דור יבזה אביו וילעג למוסרי הקבלה, פסק אז תורה מישראל!! דהינו כל האמונה בה' וביציאת מצרים מתבססת ועוברת מאב לבן, ואם בן מבזה אביו ואין לו אמון בו הרי הוא מפסיק את שושלת מסירת התורה והאמונה מדורות הקודמים.

ג. קדושים תהיו- איש אמו ואביו תיראו. על ידי מצווה זו אפשר להגיע למעלת הקדושה שהיא המעלה הכי גדולה. והסיבה כי ההרגל של הילד להכנע להוריו נוטעת בו שורשים עמוקים של רצון לקבל, של כניעה וציתנות, שהוא השורש והיסוד של כל המידות הטובות.

ד. שואל ה"כתב סופר" מהו הלשון "איש"? ומסביר, אפילו שהוא בגדר "איש", גדול ועומד ברשות עצמו, גם הוא מצווה בכיבוד הורים. ללמדך בא הכתוב, שלא יחשוב אדם בליבו כיון שהגיע לבגרות, התחתן והקים בית, ששוב אינו חייב בכבוד אביו ואמו, ומעכשיו חובתו רק לדאוג ולהתמסר לבני ביתו, אלא כל אדם ואדם גדול כקטן, מצווים בכיבוד אב ואם ובמוראם.

ה. הנצי"ב אומר "איש" לשון מעלה וחשיבות, ללמדך שגם אם הוא מצוין וגדול במעלה מאביו ואמו מ"מ הריהו מצווה במצות "אביו ואמו תיראו". והעיצה לכך חידש ר' חיים שמואלביץ שיחפש אחר מעלה ומידה מיוחדת שניחן בה אביו ועל ידי כך הוא יהא נכבד בעיניו ואז הכבוד שמכבדו יהא אמיתי.

ו. השל"ה הקדוש אומר מתחיל בלשון "איש" יחיד, וסיים בלשון רבים - "תיראו". אלא שבא הכתוב לרמוז ולכלול גם את אביו ואמו של האיש, שלא יהיו הם הגורמים לבן שיעבור על מצוה זו.

ז. כתב על כך בעל ה"אבן עזרא" - "ואמר 'תיראו' לשון רבים, כי חייבים הרואים ללמדו ולהכריחו, וכן בשמירת השבת". בתוספת הסבר : לאב ולאם לא נעים להזהיר את הבן על קיום מצוה זו ולומר לו: כבד אותנו! ירא מאיתנו! לכן מצוה זו מוטלת על אחרים, שרואים את הבן שאינו מכבד את הוריו. הם צריכים להזהירו על כך. ח. התיבה איש לכא' מיותרת? אומר הש"ך שרמז יש כאן ומכוון אל ההורים - אל תתייחסו אליהם כאל תינוקים, דעו שהשנים עוברות מהר ותוך זמן קצר הוא נהיה לאיש... וזה מטיל על ההורים אחריות - חנכו אותו כראוי כך שישמור שבת ויהיה קשור למורשת. "איש אימו ואביו תיראו"- על ההורים להתיירא ולומר לעצמם: הנה עוד מעט הבן שלנו נהיה לאיש, האם השרשנו בו את שמירת המצוות כראוי? חינוכו אותו לקיים "את שבתותי תשמורו"??

ט. ידוע המדרש שבכיבוד הקדימו את האבא כי ידעו חז"ל שאת האבא הבן מכבד פחות כי האבא הולך בד"כ ביד קשה יותר מהאמא. רואים מכאן שמי שרוצה שבניו יכבדוהו, עליו לכבדם ולשמור על כבודם. הורים שמטילים אימה על בניהם, ילדיהם יכבדו אותם כל זמן שהם קטנים מתוך פחד ואימה, וכאשר הם יגדלו ולא יהא פחד גם כבוד לא יהיה.

י. לשון הרמב"ם - אפילו נטלו כיס של זהובים שלו ושליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם, ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזרת הכתוב וישתוק' וכו' עי"ש . כלומר גם מי שאביו ואימו פועלים כנגדו, מציקים ומערימים עליו קשיים כבדים מנשוא, עד כדי ביזוי והשפלה, עליו להתגבר בכל כוחו ולהשמר ולהיזהר בכבודם ובמוראם. כי כך ה' ציווה!! וזה חובתו!!

ונסיים בדברי הילקוט 'כל המבקש ימים ושנים ועושר ונכסים וכבוד וחיים בעולם הזה וחיים רבים לעולם הבא, יעשה רצון אביו שבשמים ויעבד את אביו ואת אמו'

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com